

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 58.

Koosolek 14. oktoobril 1917 kubermangu lossi Valges saalis, Tallinnas, Toompeal.

Juhatab esimees Strandmann, protokoll kirjutab V. Neggo.

Kokku on tulnud 35 maanõunikku: H. Pöhl, A. Kohver, Masik, T. Kuusik, K. Saral, Juh. Januson, J. Reintam, J. Vilms, Hans Roos, J. Koort, P. Pöld, O. Strandmann, K. Virma, H. Kruus, K. Parts, J. Raamot, Ar. Vallner, Victor Neggo, A. Veiler, J. Kalm, A. Birk, T. Laur, Joh. Kukk, Al. Podrätshik, H. Reiman, J. Käerner, Jul. Seljamaa, H. Kask, J. M. Ainson, Max Bock, J. Sihver, A. Leetsmann, J. Jaakson, M. Martna, N. Köstner.

Päevakord:

1. Kurista sündmuste asjus aruandmine.
2. Vallamaksu eelnõu III lugemisel.
3. Tööliste ja Soldatite Saadikute Keskkomitee poolt Skobelevile antud juhatuskirja täiendamine.
4. Valdade piiriküsimus.
5. Maavalitsuse volituste uuendamine.
6. Aruanne sõidust kuraatori juurde algkoolide ülevõtmise asjus.
7. Okkupeeritud maaga läbikäimise komitee ettepanek.
8. Põllutöö osakonna korraldus I lugemisel.
9. Töö ja Hoolekandmise osakonna korraldus II lugemisel.
10. Setude ettepanek Petsrimaa Eestimaa külge liitmise asjus.
11. Tehnika osakonna korraldus I lugemisel.
12. Sõjaväevõimudega läbikäimiseks määratud komissaridele asetäitjate valimine.

1. Kurista sündmuste uurimise komisjoni ettepanekud.

Komisjoni nimel teeb mn. Podrätshik ettepaneku järgmist resolutsiooni vastu võtta: „Komisjoni aruannet ära kuuldes ja tähele pannes 1) et samal ajal, kus Sise-Venemaal agraarrahutused käimas, meie suurmaaomanikud nagu meelega maal, mis agraarrahutustest puutumata, kokkupõrget töörahvaga väljakutsuvad, mitte ühestki abinõust tagasi ei pörka oma huvivid kaitstes ja vana feodaal korda alal hoides, kus-juures nad esimesele kohale seavad oma kitsad klassi huvid, aga mitte terve maa huvid, 2) et meie senised kohtud rahvale päris võõrad on, kohalisi olu-

sid ei tunne ja tihtipeale valitsevate klasside huvide kaitsmise oma peaülesandeks peavad ja koguni ajanõuetest avaliku rahu alalhoidmise mõttes aru ei jaksa saada ja 3) et senine miilits, nagu olud näitavad, mis mitte ajanõuete kõrgusel ei seisa, vaid ennast kergesti ühe klassi mõju alla paenutab, leiab maanõukogu: a) et suurmaaomanikkude teguviis maatainimeste vastu täiesti ja kindlasti hukka tuleb mõista, b) et meil rahva poolt valitud kohtud viibimata tulevad sisseseada, c) et meie miilitsa korraldus ja miilitsameeste valik demokraatlisem ja rahva kasudele vastavam peaks olema.“

Mn. Leetsmann paneb ette s.-d. enamlaste fraktsiooni nimel järgmise resolutsiooni: „Kurista veretöö uurimise komisjoni aruannet ärakuulates, leiab Maanõukogu, et teoorjuseaegne maaomanikkude ja rentnikkude vahekorid põhjuseks on, mille alal tsaariaegse kohtuotsuse järele uuendatud politsei — nüüdne miilits — veretöö toime pani. Seda silmas pidades nõuab Maanõukogu: 1. Ükski rendi-ega töökontraht ei tohi täitmiseks allakirjutatud saada ilma kohaliku omavalitsuse nõusolemiseta; 2. Tsaariaegsed seadused ja kohtud ärakaotada ning nende asemele ajutised revolutsioonilised kohtud sisse seada; 3. Miilits demokraatlisel alusel ümber valida.“

Sellele resolutsioonile lisab mn. Leetsmann s.-d. enamlaste fraktsiooni nimel veel järgmise, õnnetu Kassi perekonna kohta käiva, ettepaneku juure: „Silmas pidades, et Kassi perekond toitjad (isa ja poeg) kaotanud, kohustab Maanõukogu Viljandi maakonna nõukogu selleks sammusid astuma, et õnnetu perekonna majanduslist seisukorda süüdlaste kulul kindlustada.“

Mn. Vilms tähendab, et mn. Leetsmani teine ettepanek, mis Kassi perekonna kohta käib, läbi viimata on.

Mn. Leetsmani 1 resolutsioon saab ainult 2 häält poolt, kuna komisjoni resolutsioon 2 hääle vastuseismisel vastu võetakse.

Mn. Leetsmanni Kassi perekonna kohta käiv ettepanek saab 7 häält poolt ja 10 vastu — seega tagasi lükatud.

Mn. Martna teeb uue ettepaneku Kassi perekonna ainelise kindlustamise kohta, mn. Leetsmanni ettepanekust sõnu „süüdlaste kulul“ välja jättes, missugune ettepanek vastu võetakse.

2. Ajutised Eestimaa vallamaksu määrused.

Eestimaa Ajutise Vallamaksu-korra eelnõu III lug. kannab ette aruandja mn. Jaakson.

Punkt 1.

Mn. Reintam teeb täiendusettepaneku, p. 1-ele juurde lisada sõnad: „Ka nendelt valla liikmetelt valdade uutest piirides, kes 1917. a. veel selle maksu alla ei ole arvatud.“

Mn. Parts paneb ette, et ka isiklik maks sisse võetakse.

Mn. Vilmsi ettepanekul lõpetatakse läbirääkimised selle punkti kohta ära.

Hääletamisel saavad:

Mn. Partsi ettepanek: poolt 14, vastu 16 häält.

Mn. Reintami ettepanek: poolt 13, vastu 15 häält.

Kogu 1 punkt võetakse esialgsel kujul vastu.

Punktid 2, 3 ja 4 võetakse muutmatalt vastu.

Punkt 5 arutuse juures paneb mn. Sihver ette, sõnu: „Kuni üks kolmandik“ välja jätta.

Juhataja paneb kodukorra p. 36 põhjal hääletamisele, kas mn. Sihveri ettepanek hääletamisele võtta.

Hääletamisel selgub, et mn. Sihveri ettepanek hääletamisele ei võeta.

Punkt 5 võetakse muutmatalt vastu.

Punkt 6 arutuse juures kahtleb mn. Kukk, et see punkt niisugusel kujul läbi viidav oleks, ja soovib seda tagasi lükata ja komisjonile ülesandeks teha uuesti läbi töötada.

Mn. Parts soovib parandust, mis II lugemisel tehti, ümber lükata, s. t. sõnad „puhtakasu täiendus — ehk jaotusmaksust ja sõjaaegsest puhtakasulisamaksust“ välja jätta.

Mn. Kukk võtab oma ettepaneku tagasi.

Mn. Partsi ettepaneku poolt on 13, vastu 14 häält, seega ettepanek tagasi lükatud.

Punkt 6 võetakse 15 häälega, 12 vastuseismisel, vastu.

Punkt 7 võetakse muutmatalt vastu.

Punkt 8 harutuse juures paneb mn. Parts ette ärajätta sõnad „esimese kuue kuu jooksul ja peale seda aega kaks kopikat.“

Selle ettepaneku poolt antakse 11 häält, vastu 13, seega tagasi lükatud.

Punkt 8 võetakse 16 häälega, 5 vastuseismisel, vastu.

Punktid 9, 10 ja 11 võetakse muutmatalt vastu.

Kogu eelnõu võetakse 19 häälega, 6 vastuseismisel, vastu. (Vaata lisa nr. 1.)

3. Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu Kesктоimekonna poolt Skobelevile antud juhatuskirja täiendamine.

Tööliste ja Soldatide Saadikute Nõukogu Kesктоimekonna poolt Skobelevile antud juhatuskirja täiendamise asjus paneb mn. Vilms Eesti tööerakonna nimel ette selle küsimuse arutamise juures järgmist otsust aluseks võtta, mille põhjal siis vanematekogu resolutsiooni välja töötaks: „Liitlaste vahelise Pariisi konferentsi Venemaa S. ja T. Saadikute Keskkomitee saadikuks valitud Skobelevile on Keskkomitee büroo juhatuskirja annud, mille sisu läbiviimist Skobelev konferentsil peab nõudma. Juhatuskirjas on üteldud, et Venemaa Poolale, Leedule ja Lätile täielise enesemääramise kindlustab, Eestit on aga sõda samasel määral puudutanud, kui teisi Venemaa osasid ja praegusel silmapilgul on suur osa Eestist vaenlase vägede võimu all. Nii on ka sellest küljest Eesti samasuguses seisukorras, kui eelpool nimetatud Poola, Leedu ja Läti, kelle piiridest Saksa vägede välja viimist juhatuskiri nõuab. Neid asjaolusid silmas pidades, nõuab Eesti Maanõukogu, kui Eestimaa rahva esitus, et ka Eestile Venemaa poolt täieline enesemääramine kindlustataks samal määral, kui juhatuskirjas see Poolale, Leedule ja Lätile ette on nähtud ja et Keskkomitee oma juhatuskirja vastavalt täiendaks.“

Selle otsuse põhjal Keskkomiteele seletuskirja kokku seadma kohustab Maanõukogu juhatus koos vanematekoguga.“

Ettepanek võetakse vastu.

4. Valdade piiriküsimus.

Vallapiiride küsimus lükatakse seniseks edasi, kuni aruandja mn. Kõstner koosolekule ilmub.

5. Maavalitsuse volituste uuendamise projekt.

Maavalitsuse volituste uuendamise asjus arvab mn. Põld, et uuesti konstrueeritud maavalitsusele uus volitus peaks välja antama, mis maavalitsuse liikmetele ka õiguse annaks oma volitusi ärsõidu puhul edasi anda, ja annab uue volituse projekti kinnitamiseks sisse, mis järgmiselt käib:

«Полномочіе. — На основаніи постановленіи Временнаго Эстляндскаго Губернскаго Земскаго Совѣта отъ 11-го и 25-го августа и 14-го октября 1917 года выдается нижеслѣдующее полномочіе:

Временный Эстляндскій Губернскій Земскій Совѣтъ уполномочиваетъ Временное Эстляндское Губернское Земское Управление принять все дѣлопроизвод-

ство, архивы, капиталы, кредиты, инвентарь, денежные суммы и прочее имущество отъ правительственныхъ, земско-дворянскихъ и прочихъ учреждений Эстляндской губерніи въ новыхъ ея границахъ, принять отвѣтственность по долговымъ обязательствамъ Эстляндскаго Дворянскаго Общества и Эстляндскаго Дворянства и Земства въ передѣлахъ ст. 29 правилъ 22 іюня 1917 г. о введеніи въ дѣйствіе Постановленія Временнаго Правительства отъ 30-го марта 1917 г. о временномъ устройствѣ административнаго управленія и мѣстнаго самоуправленія Эстляндской губерніи, и вообще предпринимать обновления, — заключать мировыя сдѣлки и другіе договоры, вступать въ обязательства, составлять и подписывать отъ имени Губернскаго Земскаго Совѣта протоколы, обязательства и другіе документы и акты въ тѣхъ же учрежденияхъ переходящихъ по закону и по постановленіямъ Временнаго Правительства въ распоряженіе Временнаго Эстляндскаго Губернскаго Земскаго Совѣта и вообще пользоваться всѣми законными правами, данными по этому дѣлу Губернскому Земскому Совѣту, съ правомъ передовѣрія.»

Mn. Põllu ettepanek võetakse vastu ja uue volituse projekt kinnitatakse Maanõukogu poolt.

6. Algkoolide ülevõtmise küsimus.

Sõidust kuraatori juurde annab aru mn. Põld. (Vaata lisa nr. 6).

Mn. Leetsmann paneb ette resolutsiooni kokku seada, mis kuraatori teoviisi hukka mõistaks, sest nähtavasti takistada tema koolide korraldust.

Mn. Põld paneb ette oodata, kuni mn. Piip, kes samas asjas praegu Peterburis viibib, teatab, mis tagajärjed tema käikudel on olnud.

Mn. Raamot paneb ette selle küsimuse lahendamist Hariduse-osakonna juhataja kätte anda, mis ettepanek ka vastu võetakse.

7. Tallinna Eesti okupeeritud maaga läbikäimise komitee ettepanekud maanõukogule.

Okupeeritud maaga läbikäimise komitee ettepanekud kannab ette mn. Neggo. (Vaata lisa nr. 2).

Mn. Veiler leiab, et p. 5-s tähendatud tasu „1 rubla kirja pealt“ kirjasaatjatele liig koormavaks saaks, soovitades, et büroo omale õiguse nõutaks kirjasid posti peal maksuta saata.

Aruandja Neggo vastab mn. Veilerile, et maksuta kirjadega postiametnikud palju hooletumalt ümber käivad ja sellepärast maksuta kirjad kadumise eest mitte nii kindlustatud ei ole, kui maksetud.

Otsustatakse punkt 5-s sõnade: „1 rubla“ asemel „kuni 1 rubla“ tarvitada.

Eelnõu võetakse vastu ühe lugemise järele ja otsustatakse selle korra järele kohe tööle asuda, lähemat büroo korraldust komitee hooleks jättes.

7. Krediidimääramine büroo kuludeks.

Mn. KukK teeb ettepaneku Töö- ja Hoolekandmise osakonna krediitidest büroo kuludeks 2000 rubla krediiti määrata, missugune ettepanek ühel häälel vastu võeti.

Otsustatakse 20-minutilise vaheaeg teha.

9. Põllumajanduse ja maakorralduse osakonna korraldus.

Põllutöö osakonna korralduse I lugemisel kannab ette J. Raamot. (Vaata lisa nr. 3).

Kogu projektis tehtakse muudatus ainult § 12-s.

§ 12, p. 2 võetakse vastu järgmiselt: Toimekonna juhataja valitakse Eestis ametis olevate loomaarstide poolt ja panakse Maavalitsusele kinnitamiseks ette.

Eelnõu võeti vastu I lugemisel ja otsustati seda maksma panna.

10. Valimised.

Päevakorra p. 12 põhjal valitakse sõjaväevõimudega läbikäimiseks määratud komissaridele asemikkudeks mn-d Koort ja Neggo.

11. Eesti Ajutise Maavalitsuse Tehnika Osakonna korraldus.

Päevakorra p. 11 — Tehnika osakonna korralduse kava I lugemisel kannab ette osakonna juhataja F. Peterson. (Vaata lisa nr. 4).

§ 2, p. 8 lisatakse juurde: „... edendamise.“

§ 14 juurde võetakse vastu p. 9: „Mereasjanduse ja laevanduse seltside esitajad, igast ühest üks.“

§ 15-s jäetakse välja „ja eesistumisel“. Projekt võetakse vastu I lugemisel.

12. Valdade piiriküsimus.

Valdade piiriküsimuses (päevakorra punkt 4) annab aru endine administratiiv-

osakonna juhataja mn. N. Kõstner ja põhjendab Maakonna nõukogude õigust valla piirisid muuta, leiab aga, et Maakonna Nõukogu käesolevatel juhtumistel mitte küllalt vallaelanikkude arvamiseega ei ole rehkendanud, millest siis ka kaebtused iseenesest osalt täitsa põhjendatud otsuste peale on tekkinud.

N. Kõstner võtab arutusele kõige pealt küsimuse Raukla küla Särevere valla külge liitmise asjus. Sellekohase kaardi pealt paistab, et Raukla küla täielikult Särevere valla sees on. Ainukene kaaluv põhjus Alliku vallanõukogu otsuses — maakonna valitsuse otsuse vastu Maanõukogule saadetud protestis on see, et Raukla küla elanikkudel Alliku vallamaja kättesaadavam on, kui Särevere oma, sest et raudteejaama viiv tee Alliku vallamajast mööda käib. Aruandja avaldab oma arvamist, et maakonnannõukogu otsus kinnitada tuleks. Seda-samasugust soovi avaldab ka A. Veiler, endine Järvamaa komisсар.

J. Jaakson soovib seda küsimust mitte nii ülepeakaela otsustada ja soovib seda küsimust juriidilisesse komisjoni anda.

N. Kõstner soovib seda küsimust mitte juriidilisesse komisjoni anda, kus see juba 1½ kuud tagajärjeta seisnud on.

J. Jaakson avaldab imestust, et juriidiline komisjon midagi teinud ei ole.

J. Vilms seletab, et juriidilise komisjoni liikmeid on seni võimata olnud kokku saada, sest väga mitmed neist ei ela mitte Tallinnas; ei ole kunagi üle kahe liikme kokku tulnud, mis aga kvoorumi ei anna.

Otsustatakse seda küsimust mitte juriidilisesse komisjonisse anda, vaid siinsamas ära otsustada.

Otsustatakse Alliku valla kaebtust tähelepanemata jätta.

Järgmine küsimus on Kirna valla ärajaotamine Väätsa, Alliku ja Mäo valdade vahel, mida Järva maakonna nõukogu jaatavas mõttes otsustanud on.

N. Kõstner kannab ette umbes 60 Kirna elanikkude poolt allakirjutatud palve Maanõukogule, et Järva maakonna nõukogu otsus tühjaks tunnistatud saaks. Kindlat ettepanekut administratiiv-osakonna juhataja ei tee lähema materjali puudumisel.

A. Veiler, kui endine Järvamaa komisсар, näitab lähemas seletuses ära, et kaebtus mitte põhjendatud ei ole, ja teeb ettepaneku: „E p n e r i j a M õ n n a k o k ü l a d ü h e s t e i s t e K i r n a v a l l a o s a d e g a V ä ä t s a v a l l a k ü l g e l i i t a.“

J. Jaakson teeb ettepaneku seda küsimust juriidilisesse komisjoni anda.

J. Vilms räägib selle vastu ja nõuab, et küsimus saaks kohe äraotsustatud, sest

vallad igatsevad väljapääsemist segasest seisukorrast.

J. Jaaksoni ettepanek lükatakse tagasi.

A. Veileri ettepanek võetakse vastu.

Järgmine küsimus on Kapu valla ärajaotamine naabrivaldade vahel.

Aruandja N. Kõstner loeb ette Kapu valla täiskogu otsuse ja Järva maakonna nõukogu arvamise selle juurde, oma ettepanekut juurdelisades, et maakonnannõukogu otsus ümberlükatud saaks.

Aruandjat toetab A. Veiler.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

13. Setukeste palve Eestiga ühendamise asjus.

Päevakorra punkt 10 kohta annab lühidalt aru N. Kõstner. (*V. lisa nr. 5*).

Otsustatakse setude ettepanekut kuuldavõtta ja sellekohase eelnõu väljaötamist administratiiv-osakonna hooldeks jätta.

14. Koosoleku ja sessiooni lõpetamine.

Otsustatakse tänase koosolekuga sessiooni lõpetada ja järgmise sessiooni kokkukutsumist Maanõukogu juhatuses hoolde ühes senjoorenkonvendiga jätta.

Koosolek lõppes kell 11¼ õ.

O. Strandmann (*allkiri*).

J. Jaakson (*allkiri*).

H. Raudsepp (*allkiri*).

Victor Neggo (*allkiri*).

H. Pöhl (*allkiri*).

A. Veiler (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Ajutised Eestimaa valla-
maksu määrused.

§ 1. Valla väljaminekud kaetakse liikumata varanduste pealt võetavast maksust, sissetulekutest valla varandustest ja kapitalidest, vallale määratud ehk annetatud toetusrahadest ning maksudest tööstuse ja äriasutuste pealt. Isiklik maks 1917. a. jooksul võetakse sisse sellel määral, nagu see volikogude poolt pearaha näol 1917. a. peale juba kindlaks määratud.

Märkus: 1918. aastaks annab Maanõukogu valla heaks võetava isikliku sissetuleku maksu kohta sellekohased määrused.

I. Maks liikumata varanduste pealt.

§ 2. Vallanõukogudel Eestimaal on õigus valla kulude katmiseks valla piirkonnas olevate liikumata varanduste pealt, olgu kelle päralt nad tahes, maksu võtta niisugustel alustel, mis maksuvõtmise koorma üheraskust kindlustavad.

§ 3. Valla heaks võetava liikumata-varanduse-maks võib ulatada Harju-, Viru-, Järva- ja Läänemaal kuni 90 kopikani maa adrasajandiku pealt, kuni 15 kopikani hoonete maksualuse rubla pealt ja kuni 1½ protsendini vabrikute hoonete hindamise väärtusest, Tartu-, Võru-, Viljandi- ja Pärnumaal aga kuni 37½ kopikani maa ja vabrikute puhta sissetuleku rubla pealt ja kuni 15 kopikani hoonete puhta sissetuleku rubla pealt. Mida madalamat maksu eeltähendatud ülemmääraga võrreldes ühe liigi liikumata varanduste pealt võetakse, sedasama võrd madalam peab see maks ka teiste liikide liikumata varanduste pealt olema.

§ 4. Maksu maksvad liikumata varanduste omanikud ehk omakspidajad (владельцы).

§ 5. 1917. aasta kulude katmiseks on valdadel õigus liikumata-varanduste-maksusid kuni üks kolmandik § 3 tähendatud ülemmäärast võtta.

II. Äri- ja tööstusemaks.

§ 6. Äri- ja tööstuse asutustelt võivad vallad oma heaks maksu võtta kuni 50% suuruses kroonu heaks võetava äri põhjusemaksust, puhtakasu täiendus ehk jaotusmaksust ja sõjaaegsest puhtakasu lisamaksust.

Tähendus: Punkt 6-s nimetatud maksu võivad vallad 1917. aastal täies suuruses võtta.

III. Üleüldised määrused.

§ 7. Vallad annavad maksjatele vähemalt 2 nädalat enne maksutähtaega nende maksusuuruse teada.

§ 8. Tähtjaks maksmata jäänud maksude pealt on valdadel õigus iga terve ehk alanud kuu eest üks kopik rubla pealt trahvi võtta. Kui maks kuue kuu jooksul tasutud ei ole, võetakse iga järgneva terve ehk alanud kuu eest 2 kop. rubla pealt trahvi, kus juures poolik rubla terve rubla ette arvatakse. Vallanõukogudel on õigus maksumaksjaid trahvidest vabastada, kui viivitus mõjuvatel põhjustel on sündinud.

§ 9. 1917. aasta kohta arvatakse maksu tähtpäevaks 15. detsember, kuna edaspidiseks vallamaksu tähtpäevaks 1.

märts seatakse senikaua, kuni Maanõukogu selle kohta teisi määrusi pole annud.

§ 10. Asjast huvitatud isikud võivad kõigi otsuste üle, mis vallanõukogud maksu jaotuse alal teevad, 2 nädala jooksul, otsuse teadaandmisest arvatud. Maakonnavalitsuse ees kaebtust tõsta; kaebtus tuleb vallanõukogu kaudu sisseanda.

§ 11. Maakonnavalitsuste otsuse üle vallamaksude võtmise asjus võivad nii vallanõukogud, kui ka asjast huvitatud isikud kahe nädala jooksul, otsuse teadaandmisest arvatud, kaebtust tõsta Maakonnavalitsuse kaudu Maavalitsuse ees, kes asja lõpulikult otsustab.

LISA nr. 2.

Tallinna Eesti okkupeeritud maaga läbikäimise komitee ettepanekud Maanõukogule.

1. Tallinnas avada „Sakslaste poolt äravõetud Eestima osadega läbikäimise büroo“ (Бюро сношения съ оккупированными мѣстностями Эстляндской губернии), mis kirjavahetust okkupeeritud maade elanikkudega korraldab. Büroo asub Maapäeva sekretariadi juures.

2. Stockholmis avada büroo, mis Tallinna büroo kirjad vastu võtab ja otseteel okkupeeritud maadesse edasi saadab, kui ka tagasi tulevad vastused Tallinna büroo kätte toimetab.

3. Stockholmi büroo läbi asutatakse igasse okkupeeritud valda oma büroo, kus teated vastu võetakse ja edasi saadetakse.

4. Ametlikuks kirjakeeleks on rahva-keel. Senikaua aga, kuni teada ei ole, kas selle läbi viivitusi ei tule, on kirjavahetus venekeelne. Büroole võib teateid saata ja neid säält saada kõigis kohalikkudes keeltes.

5. Tasu kirjasaatmise eest oleks 1 rubla.

6. Büroo ülesandeks oleks pääle otsekoheste tee tarvitamise ka ametlikult Punase-Risti läbi teateid nõutada.

7. Kõigis kohalikkudes lehtedes üleskutse avaldada, milles äratähendatud oleks asutatava büroo ülesanne.

LISA nr. 3.

Põllumajanduse ja maakorralduse osakond.

§ 1. Põllumajanduse ja maakorralduse osakond seisab 7-mest toimekonnast koos.

Toimekonnad on järgmised:

- 1) Põllutöö toimekond.
- 2) Loomakasvatuse toimekond.
- 3) Metsaasjanduse toimekond.
- 4) Ühistegevuse toimekond.

5) Maakorralduse toimekond.

6) Maaparanduse toimekond.

7) Veterinär toimekond.

§ 2. Põllumajanduse osakonna juhataja valitakse maanõukogu poolt. Toimekondade juhatajad valib maavalitsus. Niihästi osakonna, kui ka toimekondade juhatajad peavad võimalikult eriharidusega isikud olema.

§ 3. Põllumajanduse osakonna juhataja võib ühtlasi ka ühe toimekonna juhataja olla.

Tä h e n d u s: Esialgu, kui osakonnas tööd vähe, võib üks toimekonna juhataja enam kui ühte toimekonda juhatada.

§ 4. Osakond seab aasta eelarve ja aruande kokku ja paneb need maavalitsuse kaudu maanõukogule kinnitamiseks ette.

§ 5. Osakond töötab eelarve piirides iseseisvalt.

§ 6. Kõik valitsuse asutuste poolt Eesti kubermangu tarvis põllumajanduse tõstmiseks määratavad abirahad lähevad põllumajanduse osakonna kaudu.

§ 7. Põllutöö toimekond.

Põllutöö toimekonna alla käivad järgmised eriasjad:

I. Põllutöö haridus, nimelt: põllumajanduslised koolid, kursused, ettelugemised, õpereisid, eeskujulikud majapidamised, põllutöö ja karjakasvatuse näitused.

II. Põllumajanduse kirjandus: ajakirjad, lendlehed, operaamatute kirjastamine ja väljaandmine, õpeabinõud.

III. Põllutöö katse korraldus: põllutöö katsejaamad, sooharimise katsejaamad, seemne ja sordikasvatuse katsejaamad ja näitlikud katsed tegelikkude põllumeeste juurde.

IV. Aiaasjandus ja mesilaste pidamine.

V. Taime haiguste ja umbrohu vastu võitlemine.

§ 8. Loomakasvatuse toimekond.

Loomakasvatuse toimekonna alla käivad:

I. Karjakasvatus, nimelt: karjauurimine, kontroll ühisused, sugupulli ühisused, suguloomade kasvatusjaamad, tõuraamatud.

II. Piimaasjandus.

III. Hobuse kasvatus, nimelt hobuse tõugude uurimine, sugutäkkude jaamad, hobuse kasvatus asutused.

IV. Sigade kasvatus: sigade tõugude uurimine, sugukultide jaamad ja ühistapajad.

V. Lammaste kasvatus.

VI. Kodujäneste ja sulgloomade kasvatus.

VII. Kalaasjandus.

§ 9. Ühistegevuse toimekond. Ühistegevuse toimekonna alla käib:

I. Ühistegevuse edendamine.

II. Põllumajanduse saaduste ühisvalmistamine ja turule saatmine.

III. Põllutööriistade ja masinate ühisvalmistamine ja ühistarvitamine.

IV. Tarvitajate ühisuste ja väikelaeu asutuste edendamine ja korraldamine.

V. Vastastiku kinnitus.

§ 10. Maakorralduse toimekond.

Maakorralduse toimekonna alla käivad:

I. Agrar-reformi eeltööde tegemine.

II. Põllumajandusline arvustik.

III. Maahindamine.

IV. Maamõõtmine.

§ 11. Maaparanduse toimekond.

Maaparanduse toimekonna alla käivad:

I. Maapinna uurimine.

II. Maaloodimine.

III. Jõgede reguleerimine.

IV. Soode kuivatamine ja heinamaade parandamine.

V. Maaparanduse plaanide väljatöötamine üksikute majapidamiste jaoks.

§ 12. Veterinär toimekond.

1) Veterinär toimekond on ajutise Eesti maavalitsuse Põllumajanduse osakonna juures ja korraldab ja ajab kõiki veterinaralasse puutuvaid asju.

2) Toimekonna juhatajaks valitakse maavalitsuse poolt see loomaarst, keda Eestis ametis olevate loomaarstide kogu soovib.

3) Toimekonna juhataja ajab veterinaralasse puutuvaid asju maavalitsuse poolt kindlaks määratud selle ala eelarve piirides täiesti iseseisvalt.

§ 13. Toimekonna ülesanded:

1) Veterinärtoimekond seab iga-aastase eelarve kokku ja annab Põllumajanduse osakonna eelarvega ühes maanõukogule kinnitamiseks.

2) Kubermangus olevate loomaarstlike korralduse eelnõu väljatöötamine maa- ja maakonna nõukogude ja loomaarstide nõukogu otsusi silmas pidades.

3) Külgehakkavate loomatõbede registreerimine ja nende avalik teadustamine keskvalitsusele ja rahvale.

4) Sunduslikkude määruste ja Tõbede vastu võitlemise üldilise kava väljatöötamine.

5) Ülekubermanguliste loomaarstliste asutuste üle valvamine.

§ 14. Loomaarstline nõukogu.

1) Loomaarstide nõukogu astub tarvide järele kokku kõige vähem ühe korra aastas.

2) Kokku kutsub Veterinär toimekonna juhataja igast linnast ja maakonnast ühe asemiku, kuna nõukogu koosolekust võivad osa võtta kõik ametis olevad loomaarstid täie hääleõigusega.

Ülesanded:

3) Loomaarstlise abi ühtlustamine ja kokkukõlasse viimine kõikides maakondades.

4) Üleüldistähtsusega loomaarstliste asutuste elulekutsumiste ja Veterinärtervishoiu mõttes maapinna korraldamise küsimuste arutamine.

5) Loomaarstlise kirjanduse toimetamine ja laiali laotamine.

6) Teaduslike asutuste elulekutsumiste küsimuste arutamine: (katsejaamad, kaitselima valmistamise asutused, laboratoriumid jne.).

7) Ametis olevate loomaarstide töökava ja erapraktika taksi väljatöötamine.

§ 15. Põllumajandusline nõukogu.

1. Maavalitsuse põllumajanduse osakonna juures on Põllumajandusline nõukogu. Põllumajandusline nõukogu liikmeteks on:

1) Põllumajanduse ja maakorralduse osakonna juhataja.

2) Põllumajanduse ja maakorralduse osakonna toimekondade juhatajad.

3) Maakonna põllumajanduse osakondade poolt igast maakonnast üks asemik.

4) Igast maakonnast üks maakonna agronoomiline jõud, nende oma valimise järele.

5) Kubermangus olevate kahe keskpõllumeeste seltside poolt kummagi kolm asemikku.

6) Kubermangus olevate maata inimeste kahe keskorganisatsioonide poolt kummagi kolm asemikku.

2. Põllumajandusline nõukogu astub aastas kõige vähem ühe korra põllumajanduse ja maakorralduse osakonna juhataja kutsumisel kokku.

3. Põllumajandusline nõukogu arutab kõiki põllumajapidamise edenemisesse puutuvaid küsimusi ja seab üksikute toimekondade tegevuse juhtnöörid üles.

4. Põllumajandusline nõukogu jaotab üksikud asutused ja ettevõtted maavalitsuse põllumajanduse osakonna, maakonna põllumajanduse osakondade, keskpõllumeeste seltside ja üksikute seltside vahel ära.

5. Asutused, millel ülemaaline tähtsus ehk mis enam, kui ühe maakonna tarvis elule kutsutud, käivad maavalitsuse põllumajanduse osakonna järelevalvuse alla.

6. Niisama ka üksikud eriteadlased, kes terve kubermangu ehk enam kui ühe maakonna jaoks ametisse tulevad määrata, käivad maavalitsuse põllumajanduse

osakonna ehk sellekohaste seltside keskkorralduste alla.

7. Põllutöökoolid käivad põllumajanduse osakonna alla.

8. Põllumajanduse nõukogu jaotab valitsuse asutuste poolt Eesti kubermangu tarvis põllumajanduse tõstmiseks määratavad abirahad üksikute maakondade keskseltside, ühisuste ja eraisikute vahel ära.

9. Põllumajandusline nõukogu otsused lähevad põllumajanduse ja maakorralduse osakonna ettepanekul maavalitsuse kaudu maanõukogule kinnitamiseks ette.

10. Maakonna põllumajanduse osakonna juhatajaks on võimalikult agronoomilise haridusega isik, ehk kohalik tegelik põllumees.

T ä h e n d u s: Eriharidusega osakonna juhataja võib ka ühtlasi maakonna agronoomi kohustusi täita.

11. Maakonna valitsuse põllumajanduse osakond töötab eelarve piirides iseseisvalt ja valvab kõige nende põllumajanduslike ettevõtete ja asutuste järele, mis maakonna valitsuse alla käivad, ja edendab oma tegevuse piirkonnas kõigikülgelt põllumajandust.

LISA nr. 4.

Kava.

Eesti Ajutise Maavalitsuse Tehnika Osakonna korraldus.

Osakonna korraldus.

§ 1.

Tehnika Osakond on iseseisev Maavalitsuse Osa.

Osakonna Juhataja on Maavalitsuse liige.

§ 2.

Tehnika Osakonna ülesandeks on:

1. Tehniliste seaduste ja määruste eel nõude väljatöötamine.

2. Üleriikliste ja kohalikkude tehniliste seaduste ja määruste täitmise järele valvamine.

3. Maakondade ja Linnade tehnilise tegevuse üleüldine juhtimine ja ühtlustamine.

4. Maavalitsuse tehniliste ettevõtete eelarvete kokkuseadmine ja teostamine.

5. Maavalitsuse tehniliste ettevõtete ja ehituste valitsemine.

6. Maavalitsuse tehniliste erikapitalide valitsemine.

7. Tehniliste koolide ja kursuste asutamine ja valitsemine.

8. Tehnilise kirjanduse ja õperaamatute väljaandmine ja laialilaotamine.

§ 3.

Tehnika Osakond seisab koos järgmistest toimekondadest:

1. Teede toimekond.

2. Ehituse „

3. Hüdrotehnika toimekond.
4. Maamõedu „
5. Elektrotehnika „
6. Mehanika „

§ 4.

Tehnika Osakonna juures asuvad Tehnika Nõukogu ja Tehnika Kogu.

§ 5.

Osakonna Juhatajaks on tehnilise eriharidusega isik, keda Maanõukogu ametisse valib.

§ 6.

Osakonna sekretäriks on tehnilise eriharidusega isik, keda Maavalitsus Osakonna juhataja ettepanekul ametisse kinnitab.

§ 7.

Osakonna Juhataja võib toimekonna juhataja olla.

§ 8.

Osakond seab aasta eelarve ja aruande kokku ja paneb need Maavalitsuse kaudu Maanõukogule kinnitamiseks ette.

§ 9.

Keskvalitsuse poolt Eestimaa tarvis teedetegemise, vetekorralduse, sildade, sadamate ja teiste ehituste peale määratavad abirahad ja laenuid lähevad Tehnika Osakonna kaudu.

Tehnika Nõukogu.

§ 10.

Tehnika Nõukogu ülesandeks on:

1. Üleüldise tähtsusega, tehniliste küsimuste, uuenduste, sääduste ja sundusliste määruste eelnõude läbivaatamine ja väljatöötamine.
2. Keskvalitsuse abirahade ja laenuide ärajaotamine maakondade, seltside ja eraisikute vahel.
3. Tehnikakoolide põhjuskirjade ja õpekavade läbivaatamine.
4. Maa teedevõrgu, telefonivõrgu, sadamate ja teiste ehituste ja ettevõtete valitsemine, korralduste läbivaatamine.

§ 11.

Tehnika Nõukogu liikmeteks on:

1. Tehnika Osakonna Juhataja, kes ühtlasi Nõukogu Esimees on.
2. Tehnika Osakonna toimekondade juhatajad.
3. Maavalitsuse Osakondade asemikud, sel juhtumisel kui läbiharutatavad küsimused nende võimukonda kuuluvaid asju puudutavad.
4. Kutsutud liikmed ja asjatundjad.

§ 12.

Tehnika nõukogu otsused paneb Tehnika Osakonna Juhataja Maavalitsusele kinnitamiseks ette.

Tehnika Kogu.

§ 13.

Tehnika Kogu ülesandeks on üleüldiste juhtmõtete ülesseadmine maa tehnilise arenemise ja tööstuse korraldamise kohta.

§ 14.

Tehnika Kogu liikmeteks on:

1. Tehnika Osakonna Juhataja, kes ühtlasi Kogu Esimees on.
2. Tehnika Osakonna Toimekondade Juhatajad.
3. Maavalitsuse Osakondade Juhatajad.
4. Maakonnaavalitsuste esitajad, igast maakonnast üks.
5. Linnavalitsuste esitajad igast linnast üks.
6. Eestimaa piirides töötavate Tehnika ja Keskpõllumeeste Seltside esitajad, igast seltsist üks.
7. Maatehnika koolide esitajad, igast koolist üks.
8. Tööstuse ettevõtjate ühisuste esitajad, igast ühisusest üks.

§ 15.

Tehnika Kogu astub vähemalt kord aastas Tehnika Osakonna Juhataja kutsel ja eesistumisel kokku.

§ 16.

Tehnika Kogu valib enesele koosoleku järguiks juhatause.

§ 17.

Tehnika Kogu otsused paneb Tehnika Osakonna Juhataja ja Maavalitsuse kaudu Maanõukogule kinnitamiseks ette.

Toimekondade korraldus.

§ 18.

Toimekonnad töötavad Tehnika Osakonna Juhataja juhatusel.

§ 19.

Toimekondade ülesandeks on § 2 ülesloetud ülesannete täitmine.

§ 20.

Toimekondade Juhatajateks on eriharidusega isikud, keda Maavalitsus Osakonna Juhataja ettepanekul ametisse kinnitab ja lahti laseb.

Toimekondade vaheline tööjaotus.

§ 21.

Teedetoimekonna võimukonda käib: Eestimaa rand ja maanteevõrgu valitsemine ja korraldamine.

§ 22.

Ehituse toimekonna võimukonda käib:

- 1) Ehitusliste sundusliste määruste väljatöötamine ja nende järele valvamine.
- 2) Seltskondliste ja tööstusliste ehituste plaanide kinnitamine.

3) Maavalitsuse ehitusliste ettevõtete plaanide väljatöötamine ja teostamine.

4) Tüüpiliste ehituseplaanide kokkuseadmine.

§ 23.

Hüdrotehnika toimekonna võimukonda käib:

1) Veeteede korraldamine ja valitsemine.

2) Veejõu kasutamise korraldamine.

3) Sadamate ehitamine ja valitsemine.

4) Vetekorraldamine (jõgede ja järvede veepinna reguleerimine, maadekuivatamine ja niisutamine).

§ 24.

Maamõedu toimekonna võimukonda käib:

Vaieluste all olevate maaomanduste piiride ja maapinna suuruse kindlaksmääramine, omanikkude, valitsuseasutuste ja kohtute kutsel.

§ 25.

Elektrotehnika toimekonna võimukonda käib:

1) Maatelefonivõrgu korraldamine ja valitsemine.

2) Elektrotehniliste sundusliste määruste väljatöötamine ja nende täitmiste järele valvamine.

3) Elektrotehniliste ehituste plaanide kinnitamine.

§ 26.

Mehaanika toimekonna võimukonda käib:

1) Mehaniliste sundusliste määruste väljatöötamine ja nende täitmise järele valvamine.

2) Mehanikaliste ehituste plaanide kinnitamine.

3) Laevaehitus.

LISA nr. 5.

EESTI AJUTINE
MAAVALITSUS
ADMINISTRATIV
OSAKOND

Petserimaa eestlaste ehk setukeste palve Eestiga ühendamise asjus.

Eestimaa Kubermangu Maakogule.

Tartu ja Võru maakondade piiri peal, Pihkva kubermangus, Petseri, Lobodka, Panikovitza ja Irboska valdades elab eestlasi üle 20.000 inimese, ehk üle 80% terve elanikkude kogust, kes Vene keelt peaaegu sugugi ei mõista. Terve nimetatud rahvahulk on oma haridusega teistest kaugele maha jäenud, sellepärast, et meil oma keel kirikus ja koolis puudub. Meie hariduse ja majanduse paremale järjele tõstmiseks on meile tingimata tarvis haritud Eestimaaga ühineda. Mitmekordistel koosolekutel oleme seda küsimust põhjalikult läbi katsunud ja otsustanud tungiva

palvega Eestimaa Kubermangu Maakogu poole pöörata, kõiki abinõusid tarvitusele võtta, et kõik need vallad ühes Petseri linna, kus eestlased (setud) asuvad, lähemas tulevikus Eestimaa külge saaksid liidetud ja oma keel kohalikkudes kirikutes, koolides ja ametiasutustes maksuma pandud.

Kohalik Venerahvas, keda selles piirkonnas mitte üle 20% ei ole, ei kannataks ka kahju, kui need vallad Eestimaa külge liidetakse, — iseseisvad Vene kihelkonnad võiksid jääda Petseris ja Irboskas alale, kus kummagis praegu kaks kirikut on olemas.

Eestimaa ja Pihkva kubermangu piiri peaks nõnda muudetama, et see Misso mõisast hakates, ligikaudselt lõuna poolt Pihkva-Riia kiviteed loogelise joonena Irboskani ulataks ja sealt õige joonena Pihkva järveni läheks. Selle piiri kindlaks määramiseks ja Petserimaa liitumiseks Eesti külge palume tungivalt Eestimaa Kubermangu Maakogu, kui tarvis peaks olema, iseäralist komisjoni organiseerida ja liitumise küsimuse rutulisemaks läbiviimiseks ajaviitmata kõiki võimalikke abinõusid tarvitusele võtta.

Selle palvekirja edasisaatmiseks ja temast järgneva kirjavahetamise täitjaks volitame Petseri provisorit A. Meomutteli ja raamatukaupluse omaniku A. Suija.

Petseris, 1. juulil 1917. a.

Tailova kihelkonna volinik:
(allkiri: K. Usstav).

Petseri linna ja valdade volinikud:
(allkirjad: M. Semjonov, R. Mordvinov ja teised. Kokku 73 allkirja).

Allkirjad kinnitanud Petseri
vallavalitsus.

ETTEKANNE MAANÕUKOGULE

Ülemaltoodud setukeste palve, milles nad vast esimest korda haritud Eestimaa poole pööravad, jõudis Maanõukogusse 23. augustil s. a. Maanõukogu otsuse põhjal 1. septembrist anti see palve juridilisele komisjonile läbitöötamiseks, kust ta septembri lõpul ilma ühegi otsuse juurdelisamata Administrativ Osakonda saadeti.

Setukeste palvet Eestiga ühendamise asjus Maanõukogule ettekandes arvab Administrativ Osakond tarvilikuks lühikest ülevaadet tuua Setumaast ja setukeste elust*).

Setukesed elavad Pihkva maakonnas. Õhtupoolseks piiriks Setumaale on Võru maakond, põhjapoolses osas Rápina kihelkond, lõunapoolses osas Vastseliina kihelkond. Loomuliseks lahutajaks Rápina kihelkonna ja Setumaa vahel on Mädäjõgi, mis Võujõkke jookseb, ja siis Võujõgi ise, mis Pihkvajärve langeb. Võujõe suu on

*) Allikad: Dr. J. Hurt, Setukeste laulud, I köide. V. Buck, Petseri eestlased.

Setumaa põhjapoolsem tipp. Vastseliina kihelkonda ja Setumaad lahutab põhja pool ka Mädäjõgi, aga lõuna pool Piusa-jõgi oma ülemise osaga. Hommikupoolseks piiriks Setumaale on Pihkvajärv, siis Vene külad Pihkvajõe kaldal ja viimaks üks joon, mis Irboskast otse põhja poole tõmbame kuni Pihkvajärveni. Lõunapoolseks piiriks võime Pihkva-Riia kiviteed nimetada, nimelt seda kivitee osa, mis Irboskast Misso jaamani ulatab, kuid kümme Setu küla asuvad veel lõuna pool kiviteest. Irboska alev ehk linnakene on Setumaa hommikupoolsem tipp, Leimanni küla Misso valla piiril viimne õhtupoolne Setumaa nurk. Leimannist kuni Pihkva järveni (Võõpsu alevi kohal) on Setumaa umbes 60 versta pikk, tema keskmine laius ulatab 25—30 verstani. Maa üleüldine pinnamõõt umbes 700 ruutversta.

Setumaal on neli valda: Lobodka, Peterseri, Pankovitsa ja Irboska. Külade arv, kus rahvas veel tõsiseks maarahvaks jäänud, kus tema keel, kombed, pruugid oma algupärsalust alal hoidnud, kõigub 250 ümber. Külade suurus 2—10 talu. Keset maad asub Peterseri linn, kloostri-kauplustega ja 1500—2000 elanikuga.

Loodus pakub sellel väikesel maal palju vaheldust ja on väga kaunis. Siin on ülitoredad küngaste ahelikud, mille harjadel leht- ja okaspuu metsad haljendavad ning nende vahel orud, mille kitsaste sügavate põhjade peal jõekesed keerlevad. Põhjapoolne osa — Piusast Võõpsuni — algab lagedate väljadega, mida väikesed kõrgustikud ümbritsevad, ja lõpeb suure liivapaluga, mida noor okasmets katab. Maapind selles osas on liivane. Lõunapoolne osa on savika pinnaga. Küngastikud piiravad seda maaosa peaaegu igast küljest ja käivad temast risti ja põigiti üle, kuid künka seljastikude vahel on siiski palju lagedaid kohti, kus ilusad põllud head vilja kannavad. Küngastikud on enamasti metsaga kaetud. Head põllumaad leidub lõunapoolsetes külades, mis Salesje ja Pankovitsa piiril, peale selle Lasarevi ja Tsäältsa ümbrustes.

Rahva arv kasvab Setumaal jõudsaste. Selle peale vaatamata, et iga aasta terved perekonnad Siberisse ja Vologdasse väljarändavad, Pihkvasse, Riiga, Peterburisse ja mujale teenistust otsima lähevad, ei ole setukeste arv kodumaal mitte kahanenud, vaid kasvab alata. See tunnistab, et rahvas terve ja eluvõimeline. Valaraamatud näitavad seda kasvamist järgmiselt: 1885. a.: oli rahvaarv 12.549 hinge, 1902. a.: — 16.671, 1908. a. — 18.675. Praegu ulatab setukeste hingede arv üle 20.000.

Setukesed on peaaesjalikult põlluharija rahvas ja tal ei puudu selles töös hoolit, usinust ja osavust. Et aga põlluharimine siiski madalal järjel seisab, selles on süüdi

mitu põhjust, kõige pealt: 1) maad on vähe, 2) maaharimist takistab hingemaa süsteem. Maa ei ole mitte ühetasaselt ärajaotatud; läbikaudu tuleb hinge peale (Lobodka vallas) 2²/₇ tiinu. On ka neid perekondi, kus hinge peale kõigest pool tiinu põldu tuleb. Niisuguse põllumehe perekond on harilikult laiali pillatud ja kaunis kurvas seisukorras. Isa käib voori vedamas, pottidega kauplemas, või peab mõnda muud kõrvalteenistust, pojad ja tütreid on juba varakult sunnitud väljapoolt kodu teenistust otsima, võõrast orjama, sest põllulapike ei suuda perekonda toita. See väljanälg ajab setukest ka väljarändamisele, peaaesjalikult Siberisse ja Vologdasse. On ka suuremaid talusid olemas, mis sel teel saadud, et mitme talukese maad ühte liideti. (Hingemaa müümine on keelatud, kuid setukene ei osta mitte maad, vaid selle „tarvitamise õiguse.“) Neis suuremates taludes haritakse põldu umbes seda-moodi, kui Eestis. Ei puudu isegi uuea aja põllutööriistad. Karjakasvatamine seisab aga siiski taludes madalal järjel. Mille kasvatamine ja harimine üle kõige Setumaa on edenenud, see on lina.

Viimasel ajal on paljud külad „9. novembri seaduse“ põhjal talud kruntidesse lasknud ajada, millel see tähtsus on, et kitsaste põlluridade asemele laiad väljad võib teha, kus enam kulturaliselt võimalik põldu harida. Krunti aetud taludes hakkab põlluharimine paranema. Muretsetakse paremaid põllutööriistu ja võetakse igatepidi parandusi ette.

Rahvaharidus on setukeste juures madalal astmel. Setumaa rahvakool on umbes paarkümmend aastat vana. Kaheksakümnendatel aastatel oli raamat ja kirjatäht rahvale veel saladuseks, arusaamata imeasjaks. Mõned üksikud meestesostad olid iseäralistel juhtumistel kooliharidust saanud ja siis ka kohe Setumaalt lahkunud, nii et rahvas enda keskel tõusnud haritud inimest näha ei saanud. Nii jäi lugemine ja kirjutamine rahvale pühaks saladuseks, mida ta mitte kätte ei võinud saada. Kuid rahvas hakkas siiski kooli järele tarvidust tundma ja 1890. a. asutati Obinitsa esimene kool (2 klassiline kihelkonnakool). Praegu on peale nimetatud kooli veel kümmekond kihelkonna ja semstvokooli töötamas, kus setukeste lapsi suuremal arvul õppimas. Need koolid on venekeelsed, kooliõpetajad venelased, kes rahvakeelt niigipalju ei tunne, et lapsi emakeeles võiksid lugema õpetada. Selle tagajärjel tunneb setukene Eesti kirjandust ja ajakirjandust vähe. Keegi ei ole teda sellega tõsisemalt tutvustanud. Keegi ei ole teda Eesti keelt lugema ega kirjutama õpetanud. Eestikeelset kirja mõistavad ainult need, kes seda eestlastelt-asunikudelt või Obinitsa koolilastelt-eestlastelt eraviisil on õppinud.

Venekeelne rahvakool on ligi 20% terve rahvaarvust kirjamõistjaks, nimelt venekirja mõistjaks, teinud, on setukesi Vene kultuuriga tutvustanud. Eestil ei ole siiani võimalik olnud setukestele sellel alal peaaegu mitte midagi anda, sellepärast ei tunne nad Eesti kulturat, Eesti vaimuelu põrmugi. Sellest ka tuleb, et suurema haridusega setukene venelaseks on saanud, rahva kombed, pruugid ja keele unustanud.

Niisamasugune lugu on ka kirikuga. Ka siin on keeleks venekeel. 1907. a. pandi küll vaimuliku valitsuse poolt Setumaa preestritele (setukesed on kõik Vene usku) ette, et nad rahvakeele ära õpiksid, ja kes seda viie aasta jooksul ei ole teinud, lastakse ametist lahti, kuid iseäralisi tagajärgi ei ole see „ettepanek“ annud. Ainult üks eestlane preester peasis sel ajal setukeste hulka, kelle kulturatöö Pihkva vaimulikudele isadele hingerahu ei annud, nii et nad „sunnitud“ olid teda sealt tänavu kevadel minema kihutama.

Hariduslised ettevõtted ja asutused väljaspool kooli puuduvad setukeste juures. Seltsielu on lapsekingades.

Tööstus on Setumaal vähe edenenu. Tähtsam tööstuskoht on Irboska gipsimurd oma hulga aruveeskitega, mis enne sõda iga aasta miljonid puuda gipsi jätvatasid ja raudteel Pihkva ning Võru kaudu turule saatsid. Vähemad töökojad on saeveski, villaketramise-, kraasimise-, sindlitegmise jne. töökojad. Neis gipsimurdudes ja töökodades leiavad hingemaalased, kes oma maalapikeselt saadud leivaga ennast ainult veerand aastat jõuavad toita, kui ka maatainimesed, — keda Setumaal võrdlemisi vähe, — omale kõrvalteenistust.

Kauplemise keskpunktiks on Petseri linnakene, kus 100 kaupmeest elavad. Kaubeldakse raua, naha, riide, petroleumi, soola, heeringa, jahu jne. Setukesel-tiinumehel on kauplemises oma eriala: kauplemine närudega, pottidega, nahahobustega.

Nagu sellest lühikesest ülevaatest näeme, on setukesed alles madalal hariduslisel ja majanduslisel arenemise astmel. Nad on Pihkva kubermangu rahva hulgas seni vaesekslapseks olnud, ja ei ole mingisugust põhjust arvata, et nad suudavad enesele seelses omavalitsuses paremat seisukorda saada. Sellepärast on loomulik ja äraseletatav nende püüd Eesti kubermangu ühineda, kus setukeste healt igatahes tähelepanelikumalt kuulda, ja nende nõudmistele lahkemalt vastu tuldaks, — rääkimata sellest, et juba üksi lähem kokkupuutumine enam kulturalise Eestiga setukeste kulturalise

tasapinna tõstmise tähtsaks teguriks oleks.

Kui sümpatlik iseenesest setukeste soov Eestiga ühineda ka ei oleks, ei või Maavalitsus seda alla kriipsutamata jätta, et ühendamise juures terve hulk prakti- lisi raskusi tuleb ära võita ja rida juridi- lisi keerdküsimusi otsustada. Tuleb mee- les pidada, et Setumaal hoopis teised agrarseadused ja teine eraõigus maksab, et Setumaa peal osa Pihkva semstvo võl- gadest lasub, ja et Setumaal õigus on ühe osa semstvo varanduse peale. Maamaksu süsteem on Setumaal teine kui Eestis ja maahindamine teiste juhtnõtete järele toimetatud; rahvakool on teisiti organi- seeritud. Siia juurde tuleb lisada, et nii hästi valitsuse, kui ka semstvo juures ühen- damine arvatavasti vastuseismist saab leidma, mida vahest ehk ainult kõigi peen- susteni minevate määruste varal võiks võita, kuidas Vene vähemuse huvid pärast ühendamist kaitstud oleks.

Seda silmas pidades paneb Administ- rativ Osakond Ajutisele Maanõukogule ette Setumaa ühendamist Eestimaaga soovitavaks tunnistada ja sellekohase sea- duseelnõu väljatöötamiseks 5 liikmelist erikomisjoni valida.

LISA nr. 6.

Hariduse osakonna juhataja aruanne.

Hariduse osakonna juhataja P. Põld annab aru omast käigust ühes maanõunik A. Podrätshikuga õpekonna kuratori juurde 3. oktoobril. Kurator seletanud ministeriumi koolide üleandmise asjus, et temale ringkirja, mis rahvakoolide direktorid saanud, ei ole tulnud ja sellepärast direktorid ilma tema käsuta seda täitma ei või hakata. Ta arvanud ka, et see käsk Baltimaa kohta ei käivat. Igatahes aga olevat ta sellekohase järelepärimise ministe- riumi saatnud, mille päale seni vastus tulemata. Hariduse osakonna juhataja ja maanõunik A. Podrätshik tõendavad küll, et vähematki kahtlust ei ole, et ministe- riumi koolid ka Eestimaal piiris peavad omavalitsuse alla saama, kuid kurator jäänud oma seisukohale kindlaks. Edasi nõudnud Hariduse osakonna juhataja kuratorilt teiste algkoolide lõpulikku üle- andmist. Ta lubanud linna alguskoolide, yalla- ja kihelkonna koolide kohta inspek- toritele korralduse teha, niisamuti kooli- võrgu materjalide asjus. Kuid esialgu ei näivat temal selleks tõsist tahtmist ole- vat, millest ringkiri tunnistust annab, kus ta kooliõpetajate määramise kõikides koo- lides direktorite hooleks jätab. Ringkirja vastu tahab osakonna juhataja ministe- riumis sammusid astuda.